

MAUSOLEUL EROILOR DE LA MĂRĂȘEȘTI (1919 - 1938). INIȚIATIVĂ ȘI INAUGURARE.

Maria Mihăilescu

Într-o atmosferă încărcată de emoție după Marea Unire de la 1 Decembrie 1918, are loc în Sala Senatului din București, primul Congres al Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române, la 8 iunie 1919.

Președintele de onoare, I.P.S.S.Pimen, mitropolit al Moldovei și Sucevei, dă citire propunerii formulate de mai multe membre ale Societății în frunte cu principesa Alexandrina Grigore Cantacuzino¹, de construire a Mausoleului de la Mărășești.

Propunerea a fost înaintată și aprobată de către regele Ferdinand I și de guvernul condus de I.I.C.Brătianu. Se cuvine să precizăm faptul că S.O.N.F.R. în timpul conflagrației mondiale a fost amfitrioana multor opere de binefacere în beneficiul răniților, al orfanilor de război, al văduvelor.

De fapt, era urmat exemplul reginei Maria, soția regelui Ferdinand, care, după terminarea războiului a patronat și construirea de monumente și mausolee ridicate în onoarea celor ce s-au jertfit pentru România întregită.

De la inițiativa din 8 iunie 1919 și până la inaugurarea Mausoleului în 18 septembrie 1938, perioada celor 29 de ani a fost marcată de multe eforturi și evenimente, care în final au dus la realizarea

¹ Alexandrina (Didina) Cantacuzino (1881-1944), născută Pallady, căsătorită cu Grigore Cantacuzino, deputat și ministru în guvernul Marghiloman, a condus în timpul războiului Spitalul Ortodoxiei din București

unuia dintre cele mai frumoase monumente din estul Europei, dedicat eroilor din Primul Război Mondial.

Strădaniile ducerii la bun sfârșit a acestei nobile misiuni au fost luminate pe parcursul anilor de două mari sărbători creștinești: „Înălțarea Domnului” (Ziua Eroilor) și „Schimbarea la Față” la 6 august.

Pentru Mausoleul de la Mărășești, data de 6 august are o dublă semnificație: ca hram (sărbătoare), monumentul fiind și Biserica Neamului Românesc, data constituind și punctul culminant al luptelor de aici, 6/19 august 1917.

Din Comitetul Executiv al S.O.N.F.R., având-o în frunte ca președintă pe principesa Alexandrina Gr.Cantacuzino, făceau parte o seamă de personalități politice și religioase: Mitropolitul Pimen, generalul de Corp de Armată Constantin Christescu, arhitectul Ștefănescu Roda, președinte al Asociației Arhitecților din România, G.U.Negropontes, donator al terenului pe care s-a ridicat monumentul, generalul devenit apoi mareșal, Alexandru Averescu, marele istoric Nicolae Iorga.

În iunie 1919, au fost lansate 9167 liste de subscripție, Mausoleul urmând a fi ridicat prin colectă publică.

În următoarea etapă s-a avut în vedere alegerea locului. În acest scop, la 22 august 1919, S.O.N.F.R. trimite o adresă, conducerii Prefecturii Vrancea:

*Societatea Ortodoxă
Națională a Femeilor Române
Comitetul Central*

București, 22 august 1919

Domnule Prefect,

I.P.S.S.Mitropolitul Pimen al Moldovei și Sucevei împreună cu Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române au crezut de o înaltă și sfântă datorie a înalța pe locul unde atâția eroi s'au jertfit în apărarea Patriei și spre cinstirea de veci a numelui de român „Biserica Neamului” la Mărășești.

În acest scop am strâns suma de 40000 lei, s'a publicat un concurs pentru arhitecții români, care va avea loc la 1 Decembrie a.c.,

juriul va fi prezidat de M.S.Regina.

Trebuind ales terenul unde urmează a se ridica acest Sfânt Lăcaș, Vă rugăm Domnule Prefect ca împreună cu persoanele mai de vază din jud. Dvs. și din Mărășești să binevoiți a ne indica unde ar fi locul cel mai potrivit scopului sus arătat, ținând seama că am avea nevoie de circa 2 pogoane, care ar fi părerile dvs. și a frunțașilor mai sus pomeniți în această privință.

Dorința Comitetului nostru este ca această biserică să fie clădită chiar pe locul luptelor ținându-se seama că și în jurul bisericii vor trebui să fie morminte.

Mulțumindu-Vă călduros dinainte pentru osteneala ce veți pune în această privință și pentru concursul ce avem credință că mi-l veți acorda, vă rugăm să primiți încredințarea distinsei noastre considerațiuni.

Președinta Soc.Ortodoxe

Alex.Gr.Cantacuzino

*Domnului Prefect al Județului Putna*²

Sensibilizată de scrisoarea S.O.N.F.R., conducerea județului, îi răspunde pe data de 3 septembrie 1919:

„Doamnă Președintă a Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române

Comitetul Central, București

În referire la adresa Dvoastră N.188/1919 am onoare a da următoarele relații:

Sfântul locaș Biserica Neamului la Mărășești după părerea noastră ar trebui ridicată la Nord-West de Mărășești pe cota 100, pentru următoarele motive:

1) E punctul cel mai indicat de unde se poate cuprinde cu ochii tot Câmpul de bătălie, Valea Siretului.

2) Terenul acesta este înconjurat de frumoase plantații de vii

² Arhivele Naționale Vrancea (în continuare se va cita A.N.Vn.), fond Prefectura jud. Putna 1917 - 1931, dosar nr.38/1919, f.112

care dau un aspect pitoresc localității

3) *Pe Cota 100 se găsesc numeroase morminte de eroi care au sfințit prin jertfa lor pământul acesta*

4) *De aici la 6 august, a început să se desfășoare contra atacul eroicului Batalion 1 din Regimentul 50 Infanterie sub comanda D.Căpitan de rezervă Miclescu, acțiune care a determinat retragerea nemților și astfel a fost salvată Moldova de coteropirea vrășmașului.*

5) *Locul indicat de subsemnatul nu-i nici prea îndepărtat de stația Mărășești.*

Cu timpul poate s-ar face o „Haltă a Eroilor” unde vor coborî pelerinii ce vor veni să viziteze locurile acestea sfinte și sfântul locaș”³.

Prefectul mai propunea realizarea unui mare parc, case de găzduit pelerinii, alăturând în Adresa trimisă și o schiță explicativă, urmând ca la 20 septembrie a aceluiași an, să se decidă definitiv asupra locului unde urma a se ridica Mausoleul Mărășești.

S.O.N.F.R. hotărăște desemnarea unui juriu pentru a veni la fața locului și care avea următoarea componență:

„Înalt Prea Sf.Sa mitropolitul Pimen al Moldovei, Prea Sf.Sa Episcopul de Roman, delegați ai Comitetului Central al Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române”⁴.

Președinta S.O.N.F.R., Alexandrina Gr. Cantacuzino anunță printr-o telegramă, datată 4 octombrie 1919, oficialitățile Prefecturii, prezența la Mărășești „a Comitetului Bisericii Mărășești la 8 octombrie compus din 8 sau 10 persoane, împreună cu Dl.Ministru General Popescu”⁵

Generalul Ion Popescu, reprezenta una din figurile glorioase ale armatei române, comandant al Diviziei 13 Infanterie, în timpul înclăștării dramatice în luptele de la Mărășești.

În ziua de 8 octombrie 1919, în cadrul unui ceremonial

³ *Ibidem*, f.113

⁴ *Ibidem*, f.114

⁵ *Ibidem*, f.135

creștinesc, este marcat locul de ridicare a Mausoleului (Biserica Neamului Românesc), printr-o cruce de fier, cruce adusă de la Mitropolia Moldovei și Sucevei.

G.U.Negropones era proprietar al pământurilor din zona Mărășeștilor în anii Primului Război Mondial.

La 6 august 1917, când Regimentul 51/52 infanterie, condus de căpitanul Grigore Ignat, a îndeplinit cu prețul vieții ordinul de a ține pe loc înaintarea trupelor germane, George Ulise Negropones, *aprobă bombardarea Comandamentului german încartiruit pe o proprietate a sa, contribuind astfel din plin la marea victorie de la 6 august, iar ostașii români, căzuți eroic în acea zi, au fost înmormântați în viile moșierului*⁶.

Motivat de spiritul patriotic, dar și sentimental, ca socru al generalului Eremia Grigorescu, comandantul luptelor de la Mărășești, Negropones donează pentru ridicarea Mausoleului 20 ha de viță indigenă și 50.000 lei.

Actul de donație, din 14 iulie 1921, autentificat de Tribunalul Ilfov, a fost întocmit de către donator, trecând terenul în proprietatea S.O.N.F.R.⁷

Proiectul câștigător, avându-i ca autori inițiali pe arhitecții Constantin Pomponiu și George Cristinel, înfățișa o impresionantă catedrală cu înălțimea de 45 metri (în imagine).

Devizul estimativ al proiectului se ridica la suma de 40 milioane lei, sumă ce depășea posibilitățile financiare, astfel că s-au realizat 11 reproiectări, rămânând ca arhitect doar George Cristinel.

Data de 6/19 august a fost emblematică pentru Mausoleul de la Mărășești, la data respectivă a anului 1923, fiind așezată piatra de temelie a viitorului memorial.

Reproducem APELUL S.O.N.F.R. semnat de președintă:

⁶ Maria Mihăilescu, G.U.Negropones în *Cronica Vrancei*, vol. II, Editura D.M.Press, Focșani, 2001, p.213

⁷ *Ibidem*, p.215

„APEL

În ziua de 6 st.vechi și 19 st.nou August 1923, ziua marelor lupte și a biruinței care a descătușat atâtea neamuri de sub robie, se va pune piatra ctitorească a Mausoleului Neamului de la Mărășești și a criptelor pentru adăpostirea osămintelor a 10.000 ostași.

La această pioasă ceremonie Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române, cheamă pe toți cei cu inimă românească, pe toți cei cari au avut o rudă, un prieten, un frate, un soț, un părinte, care jertfindu-se pentru țară, au făurit unitatea națională.

Voi toți cari ați purtat lupta grea, alături de camarazii voștri, soldați și ofițeri ai scumpei noastre armate, invalizi de război cari sunteți pildă vie a jertfelor consimțite de bună voe, văduve și orfani de război, veniți să îngenunchiem la mormintele celor morți pentru patrie și să iscălim cu toții pergamentul nemuritor care zidit în piatră, va rămâne de-a pururea mărturia recunoștinței noastre către eroi umili, cunoscuți sau necunoscuți, care odihnesc pentru vecie pe câmpia Mărășeștilor.

Societatea Ortodoxă, ridicând cuibul de odihnă al Eroilor, roagă pe toți bunii români să participe în număr cât mai mare la acest mare praznic al Neamului.

Ceremonia religioasă va începe în ziua de 6 August la orele 9 ½ dimineața pe câmpul de luptă la Mărășești, pe terenul donat în fața gărei de Domnul Gh.U.Negropontes, Societății Ortodoxe.

Președintă

Alexandrina Gr. Cantacuzino”⁸

Programul emoționantei manifestări, având ca scop așezarea pietrei fundamentale cuprindea:

Oficierea Serviciului Divin de către I.P.S.S. Mitropolitul Moldovei, cuvântările președintei S.O.N.F.R., a reprezentanților armatei, a studențimii și a Ligii Culturale, a reprezentanților provinciilor alipite, a orfanilor și invalizilor de război.⁹

⁸ A.N.Vn., fond Prefectura județului Putna 1917 - 1913, dosar nr.76/1923, f.196

⁹ *Ibidem*, f.180

La 1 septembrie 1923, președinta S.O.N.F.R. adresează Prefecturii Putna o scrisoare de mulțumire pentru ajutorul dat și pentru participare cu ocazia punerii pietrei fundamentale subliniind că „*Bunul Dumnezeu, ne-a ajutat să vedem cu inima plină de bucurie, că fiii neamului au luat parte cu însuflețire la această măreață sărbătoare*”¹⁰

Au fost realizate trei pergamente: unul a fost încredințat Arhivelor Naționale, al doilea a rămas în păstrarea S.O.N.F.R., iar al treilea a fost depus la temelia Mausoleului. Prezintă conținutul acestui pergament:

„*Copia*

pergamentului depus la temelia Bisericei Neamului la Mărășești, 6/19/VIII-923

În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, Amin

De pe judecățile lui Dumnezeu ceale nepricepute de oameni, fiind pe ceala vremi războaie între Împărați și răzmerițe în Țări, viscolul pustiirii suflat-a pe acest pământ. Vișoroase erau vremile ceale acoperitu-s'au de dărâmături și de timpuri moarte.

Dar din ceale câmpuri ce fumegau de pârjol și de măcel venit-a vremea și făcut-a să se înalțe strigăte de biruinți și de slobojenie a neamurilor.

Dreptatea s'au luat la luptă cu cugetul distrugător și Dreptatea biruit-a. Ci doară Dreptatea este temelia tronului lui Dumnezeu.

Deci timpul sosit-a pentru neamul nostru.

Semnul s-au ivit pe cer – pământul clătinatu – s'au de bucurie – blestemul înfricoșat s'au auzit despre apus – și toate neamurile s'au deșteptat. Neamul nostru cel risipit întregitu – s'au și s'au așezat seminția noastră cea a domnitorilor lumii, în volnicia și puterea ei de veacuri.

Urmărind pilda strămoșilor din cartea de vitejie a trecutului s'au zidit și s'au podobit acest sfânt locaș pentru vecinica și fericita pomenire, dând laudă vitejilor ce au primit moartea pentru cuvântul lui Dumnezeu și întru tocmirea neamului nostru și s'au cununat de

¹⁰ *Ibidem*, f.176

cununa vitejiei și a dreptății.

Și s'au zidit și podobit acest sfânt locaș cu sălința, osteneala și cheltuiala Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române și cu ajutorul tuturor bunilor români și creștini, după râvna cea adevărată de la Dumnezeu dăruită.

Întru pomenirea lor nemoartă și întru gândul gândul că osemintele lor vor fi ca osemintele lui Elisei, ridicatu-s'au din temelie acest sfânt locaș și întru acesta cei ce Dumnezeu îi va îngădui urmași în vremi să păzească acest mic adăpost și casă a oaselor vitejilor neamului ca să fie nestrucăt în veci, pentru că tot lucrul bun și de multă nevoie îl arată cei ce se ostenesc pentru credință.

Și s-au ridicat din temelie acest sfânt locaș în zilele Prea Înălțatului și Drept credinciosului nostru Domn, Ferdinand I-iu, cu mila lui Dumnezeu, Domn stăpânitor a toată Țara Românească și întregului neam Românesc întregit, și a soției Sale Maria Doamna Regina tuturor Românilor cari cu osârdie s-au nevoit spre binele neamului, fiind mitropolit primat al întregii biserici ortodoxe Naționale române și autocefale Doctor Miron, Mitropolitul Pimen al Moldovei și Sucevei, Președinte al Consiliului de Miniștri D.Ion I.C.Brătianu și Ministrul la Departamentul Cultelor D.C.Banu și Președintă a Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române, Dna Principesă Alexandrina Grigore Cantacuzino, în anul dela Cristos 1923, luna August în 6/19 zile și în anul al noulea curgător de domnie a Prea Măritului Rege Ferdinand I-iu.

Făcutu-s'au trei asemenea acte, din care unul s'au zidit în temelia acestui sfânt locaș, unul s'au depus în Arhivele Generale ale Statului și unul se păstrează în Arhiva Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române”¹¹.

Osemintele exhumate de pe frontul Mărășești depuse provizoriu în pivnițele gării Mărășești au fost reînhumate în criptele Mausoleului cu ritualul creștin ortodox, începând cu luna iulie a anului 1924 prin

¹¹ Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond S.O.N.F.R., dosar nr.299/1923, f.8

grija Societății „*Mormintele eroilor căzuți în războiu*”, devenită ulterior „*Cultul Eroilor*”.¹²

În cele 154 de cripte individuale și 9 cripte comune își dorm somnul de veci 5073 eroi, din care 1926 sunt nominalizați, restul fiind eroi necunoscuți.

În capela centrală, la sfârșitul lunii august a aceluiași an, a fost depus într-un sarcofag generalul Eremia Grigorescu, săvârșit din viață la 21 iulie 1919.

28 septembrie 1924 este data ce marchează solemnitatea sfințirii criptelor, în prezența reginei Maria.

„*După multă și încordată muncă, cu mari sacrificii din partea Societății Ortodoxe „Bunul Dumnezeu ne-a ajutat să vedem desăvârșirea înfăptuirii capelei mortuară și a criptelor – unde se vor odihni de veci osămintele a 5000 ostași morți pentru patrie – a Bisericii Neamului dela Mărășești*”.”¹³

Cu acest prilej, S.O.N.F.R. lansează un APEL: „*În ziua de Duminică 28 Septembrie a.c. orele 9 dim. în fața MAJESTĂȚII SALE REGINA va avea loc la MĂRĂȘEȘTI sfințirea criptelor; unde s'au depus osămintele ostașilor morți pentru apărarea țării, precum și a capelei mortuară.*

Sunt rugați și sunt datori a lua parte la această pioasă ceremonie și la veșnica pomenire ce se va face pentru morții noștri scumpi: părinții, frații, surorile, copiii celor căzuți pentru scumpa noastră Patrie pe câmpiile Mărășeștilor și celorlalte împrejurimi și toți cei ce au evlavie pentru memoria celor sacrificați pentru neam și lege.

Vor găsi alinarea sufletele lor în acest sfânt locaș, unde cunoscute și necunoscute luptători își odihnesc de veci rămășițele pământești.”¹⁴

În luna noiembrie a aceluiași an, sunt aduși și reînținuți eroi

¹² Maria Mihăilescu, **Societatea Mormintelor Eroilor – Cultul Eroilor** în „*Cronica Vrancei*”, vol. I, Muzeul Vrancei, Editura D.M.Press, Focșani, 2000, p.187

¹³ A.N.Vn., fond Primăria orașului Focșani 1911 - 1929, dosar nr. 84/1924, f.36

¹⁴ Idem, fond Prefectura județului Putna 1917 - 1931, dosar nr.66/1924, f.123

din Cimitirul Nordic din Focșani.

Tabelul cu eroi cuprinde numele și prenumele, gradul, unitatea din care a făcut parte eroul respectiv, precum și data morții. În respectiva evidență au fost trecuți 192 de eroi cunoscuți și 18 necunoscuți.¹⁵

Soldații și ofițerii îngropați în Mausoleu sunt români cu câteva excepții: generalii ruși Alexandrov și Coloacev, soldații ruși M.Salariov, Turbovici L., T.Tarasov, prizonierul german Rudolf Stavas și căpitanul șef de muzică general, Kern Leopold.

În galeria cavalerilor Ordinului „Mihai Viteazul” se află micuța eroină de 12 ani Măriuca Zaharia, alături de ea în veșnicie sunt maior Grigore Ignat, locotenent Gabriel Pruncu, preoții, confesorii militari Ionescu Cazacu Ștefan și Nicolae Grigore, căpitan Constantin Văgăunescu și ultimul reînhumat în septembrie 1934, locotenent-colonel Arthur Vârtejanu.

Epuizarea resurselor financiare a dus la întreruperea lucrărilor monumentului o perioadă de 12 ani, dar în fiecare an, ca semn al neuitării, au avut loc pelerinaje și diferite manifestări de omagieri a eroilor, mai ales de Ziua Eroilor și 6 august.

Ca în fiecare an, S.O.N.F.R., la 6 august 1927 își îndeplinește „datoria sfântă de a serba și anul acesta ziua de 6 August, printr-un parastas, care se va oficia la „Biserica Neamului” dela Mărășești, sâmbătă 6 August orele 9 ½ dimineața”.¹⁶

Dar din cauza doliului național (moartea regelui Ferdinand, la 20 iulie 1927), manifestările nu au avut un cadru oficial, ci discret.

În 31 iulie 1928, prefectul județului, dr.I.G.Pascu, printr-o publicație, anunță aniversarea bătăliei de la Mărășești, rugând publicul „de a participa la aceste manifestări cu caracter național și tradițional, în cât mai mare număr, să dovedească prin aceasta, că știe, să prăznuiască zilele mari ale Neamului și că n-am uitat pe martorii jertfei pentru întregirea moșiei strămoșești”¹⁷

¹⁵ A.N.Vn., fond Primăria orașului Focșani 1911 - 1929, dosar nr.132/1924, f.65-71

¹⁶ Idem, fond Prefectura judeului Putna 1917 - 1931, dosar nr.63/1927, f.87

¹⁷ A.N.Vn., fond Primăria orașului Focșani 1911 - 1929, dosar nr.88/1928, f.65

La sărbătorirea Zilei Eroilor din 9 mai 1929 în afara parlamentarilor, oficialităților din București și locale au participat și oaspeți americani și iugoslavi.¹⁸

În același an, de 6 august, la Mausoleul Mărășești au sosit un număr de 500 de intelectuali, membrii ai Ateneului Popular Tătărăși din Iași, *„printre cari și din ținuturile desrobite pentru întărirea legăturilor de dragoste între Moldoveni, Bucovineni, Ardeleni și Basarabeni.”*

Fondată la 6 aprilie 1921 și reorganizată la 30 mai 1929, Societatea „*Mărășești*”, aparținând foștilor luptători de toate categoriile din campaniile 1913 - 1916 - 1919 se alătură S.O.N.F.R.-ului și Societății „*Cultul Eroilor*”

Societatea se afla sub Înaltul Patronaj al M.S.Regina Maria, urmărind un scop patriotic și având ca membri de onoare „*bărbați de stat dintre cei mai iluștri, condusă de ostași care au luptat cu eroism la Mărășești*”

Printre membrii de onoare s-au aflat I.P.S. Patriarh Miron Cristea, I.I.C.Brătianu, Gh.Tătărescu, N.Iorga, Iuliu Maniu, general Al.Averescu, Al.Vaida-Voevod, I.Nistor, I.Mihalache, C.Argetoianu, Octavian Goga.¹⁹

La 6 mai 1933, denumirea ei se schimbă din Societatea „*Mărășești*” în „*Frontul Mărășești*”, având ca scop principal „*refacerea frontului Mărășești și transformarea acestei localități în locaș de închinăciune națională*”²⁰.

S.O.N.F.R. lansează înainte de 6 august 1930 o emoționantă *Chemare* pentru pomenirea eroilor la Mausoleul din Mărășești:

„*Osemintele tuturor Eroilor căzuți în marele război – în toate punctele strategice din ținutul Mărășeștilor sunt adunate și depuse în criptele Bisericii Neamului de la Mărășești, făcut pentru ca să fie un*

¹⁸ Idem, fond Prefectura județului Putna 1917 - 1931, dosar nr.53/1929, f.144

¹⁹ *Ibidem*, dosar nr.124/1937, f.82

²⁰ *Ibidem*, dosar 120/1936, f.19

loc de închinăciune pentru toți cei care calcă pe acest loc sfințit prin sângele celor mai buni fii ai neamului. De aceea, locul unde osămintele acestor Eroi se odihnesc, adică Criptele Bisericii Neamului, este și va trebui să rămână cel mai indicat loc pentru orice comemorare ce facem acestui eveniment epocal al istoriei noastre.

Criptele Bisericii Neamului, prin forma lor te transportă inconștient în societatea celor ce odihnesc aici și produce acea tainică și mistică atmosferă sufletească, proprie numai lăcașurilor de închinăciune și de odihnă vecinică, susceptibil educației sufletești, pentru care facem și comemorarea.

Pentru pomenirea sufletelor acestor scumpi Eroi, Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române, făuritoarea Bisericii Neamului, va face la 6 August ora 10 dim. un parastas cu pomană la marele mormânt din Criptele Bisericii Neamului dela Mărășești.

În acest scop facem un călduros apel la toți bunii Români și Românce, ca dela copil și până la moșneag și din toate straturile sociale să vină la această sfântă și pioasă sărbătorire, cu toții să îngenunchem și să ne rugăm pentru cei care prin jertfele lor ne-au lăsat falnica moștenire, care este România Mare”²¹

Așa cum rezultă din documente, sărbătoarea de la 6 august 1933, a fost onorată prin prezența regelui Carol al II-lea, așa cum reiese și din Ordinul telegrafic al Inspectoratului Regional de Poliție București:

„În ziua de 5 August a.c. M.S.Regele Carol al II-lea cu tren regal pleacă din București spre Mărășești unde va descinde la 6 August luând parte la serbările din acea zi”²²

Cu acest prilej, prin Decret Regal se atribuia orașului Mărășești „Virtutea Militară” de aur, iar după ceremonia de la Mausoleu, regele Carol al II-lea a inaugurat secția Muzeului Istoric Mărășești.²³

²¹ A.N.Vn., fond Primăria orașului Focșani, 1930 - 1948, dosar nr.86/1930, f.48

²² Idem, fond Prefectura județului Putna 1932 - 1939, dosar nr.77/1933, f.92

²³ General de Brigadă® dr.Const.Ucrain și general de Brigadă Gheorghe Dascălu, „Pe aici nu se trece” (1916 - 1917), Editura PRO Transilvania, București, 2003 p.229

Solemnitatea zilei de 6 august 1934, așa cum remarca președinta S.O.N.F.R., Alexandrina Gr. Cantacuzino *„ia un caracter deosebit, prin donația unei candelă de argint care va fi așezată în Biserica Neamului, donație făcută de „Acțiunea Patriotică”, Asociația de Ofițeri de rezervă, foști combatanți.”*²⁴

„Asociația Foștilor Luptători „Făuritorii României Mari” din București, prezintă la Mărășești „Proiectul și Apelul pentru terminarea Mausoleului Eroilor, ridicarea Bisericii Neamului și refacerea orașului istoric Mărășești”

Congresul în care a fost prezentat documentul de către colonelul Christodulo – cavaler al Ordinului „Mihai Viteazul” a avut loc în aceeași zi, 6 august.

*„Cu ocaziunea comemorării zilei de 6 August 1934 la Mausoleul Eroilor dela Mărășești și a Congresului Asociației „Făuritorii României Mari” ținut în aceeași zi chiar în localitatea istorică, la care au luat parte și Asociațiunile de foști luptători aderente la ideea „Comandamentului unic” cu reprezentanți din toată țara, foștii luptători au putut să constate cu multă durere locașul de vecinică odihnă a scumpilor camarazi, căzuți la datorie pentru Țară pe câmpul istoric al Neamului, nu este nici astăzi terminat după 17 ani trecuți, că Biserica Neamului, care în proiect trebuie să-l completeze și să-l ocrotească, nu este încă ridicată și că orașul istoric Mărășești – decorat pentru supliciu ce a suferit, se află într-o stare jalnică de neîngrijire, că este lipsit de apă, lumină și pavaj și chiar de un local de școală, într-un cuvânt că acest oraș al cărui nume simbolizează – rezistența și forța morală a Neamului Românesc și trebuie să perpetueze în viitor amintirea victoriei ce ne-a dat România Mare și Întregită în stare în care se găsește, cu ruinele din timpul războiului rămase încă în picioare, constituie o rușine a Poporului Român”*²⁵.

În acea „mare și sfântă zi”, foștii luptători au hotărât să pornească

²⁴ A.N.Vn., fond Prefectura județului Putna 1932 - 1939, dosar nr. 73/1934, f.97

²⁵ *Ibidem*, f.152

în țară Cruciada Sfântă în vederea terminării Mausoleului Eroilor și refacerea orașului.

Astfel, se face apel „la toate Organizațiile și Societățile Culturale și patriotice, care au în programul lor dragostea de Țară și Cultul Eroilor, la toți bărbații eminenți ai Țării și la toate Româncele inimoase să vină alături de ei și să depună toată dragostea lor, toate luminile, experiența și cunoștințele lor, pentru ca să se poată realiza în timpul cel mai scurt, această datorie sfântă a poporului Român, față de Eroii ce s'au sacrificat pentru mărirea Patriei noastre”.²⁶

Proiectul viza ca Mărășeștiul să devină o cetate a tineretului și nu focar de românism, „unde generațiile tinere să fie educate în spiritul nou, dar mai ales în practica și cultul virtuților strămoșești. Mândria Civică, Cinstea, Munca și dragostea nemărginită, până la sacrificiu, pentru Țară, Neam și Domn. Într-un cuvânt ca Mărășeștiul cel nou să fie o minune Românească înfăptuită în timp și gând de pace, după cum faptele ce trebuie să amintească în viitorul cel mai depărtat, au fost o minune Românească, în timpul marelui Război European”²⁷

Pentru orașul erou, proiectul prevedea:

1. Palatul Invalizilor în care să se constituiască Muzeul, cu relicvele rămase de pe urma Eroilor căzuți acolo și cu armele și obiectele ce vor putea dona foștii luptători dela Mărășești.

2. O Cazarmă pentru un Corp de trupă, care să facă parte din Gardă și să se stabilească acolo, dând paza Mausoleului și pentru o Baterie Antiaeriană.

3. Un Liceu Militar și eventual Academia Militară.

4. O clădire pentru Instituția Educației Preregimentare și Cercetași

5. Un mare Stadion sportiv

6. Un mare Aerodrom

7. O Școală de Aviație

²⁶ Ibidem, f.153

²⁷ Ibidem, f.154

8. *Un Palat al Principelui Moștenitor*
9. *Un Palat pentru Arhiepiscopia Mărășeștiului*
10. *Un Palat Comunal pentru toate autoritățile și serviciile publice locale.*
11. *Școala Locală*
12. *O Școală de Arte și Meserii Model*
13. *O Școală de Agricultură*
14. *Un Spital Modern*
15. *Blocuri cu locuințe pentru funcționari și personal*
16. *Cartiere pentru locuințele Corpului Didactic, Ofițeri, particulari etc.*

17. *În noul Mărășești să se ridice 2 statui: o statuie equestră în dimensiuni impunătoare a marelui Rege Ferdinand I --Făuritorul României Mari și alta a Generalului Cristescu Constantin – ilustrul strateg al neamului, care a conceput planul bătăliei de la Mărășești, ce a uimit chiar pe dușmanii noștri.*

Toate marile clădiri din noul Mărășești, să fie prevăzute cu adăposturi în contra atacurilor aeriene”.²⁸

În proiect sunt stipulate și mijloacele ce trebuiau să ducă la realizarea lui și la strângerea de fonduri astfel că:

1. *Timp de 3 ani fiecare Român, fiecare Româncă salariat, pensionar, meseriaș sau muncitor cu brațele, să contribuie benevol lunar, cu o sumă minimă, începând dela 1 leu.*

2. *Fiecare cetățean rentier, să se înscrie cu o contribuție anuală, pe acelaș timp, în raport cu puterile și generozitatea sa.*

3. *Toate Comunele din țară să înscrie în budgetul lor în timp de 3 ani, o sumă pentru opera dela Mărășești, în raport cu quantumul budgetului.²⁹*

Se aveau în vedere și sumele ce se puteau colecta de la românii de peste hotare, de la regimentele ce au luptat la Mărășești, din „serbări

²⁸ *Ibidem*, f.154 -155

²⁹ *Ibidem*, f.156

cu caracter Cultural și național militar.”

Se hotărăște în Proiect și Apel de către Asociația Foștilor Luptători „Făuritorii României Mari”, să se facă demersuri pe lângă personalitățile eminente ale vieții intelectuale, culturale și religioase spre a se constitui într-un timp scurt „un mare Comitet Central pentru terminarea Mausoleului, ridicarea Bisericii Neamului și refacerea Orașului Istoric Mărășești, pus sub Înaltul Patronaj al M.S.Regelui Carol II și M.S.Regina Maria Văduva Făuritorului României Mari, Marele Rege Ferdinand I și sub Preșidenția I.P.S.S.Miron Cristea Patriarhul României și a Mareșalilor Țării.”³⁰

Ca dată de inaugurare a Mausoleului este stabilită ziua de 6 august 1937, Proiectul și Apelul fiind adoptate în unanimitate de către participanți.

Aceeași Asociație comemorează de 11 noiembrie 1934 „Ziua Armistițiului la Mărășești”

Inițiativa s-a concretizat „printr-o pioasă solemnitate la Mausoleu în memoria celor ce s-au sacrificat în toate țările Aliate ca și la noi, dându-ne Pacea și Patria râvnită”.³¹

Cu acest prilej s-a ținut și o „ședință solemnă în memoria celor ce s-au sacrificat pentru Pace Regele Alexandru al Yugoslaviei și Louis Barthou, ministru de externe al Republicii Franceze și cetățean de onoare al României, asasinați la Marsilia, într-un atentat cu revolvere, la 10 octombrie 1934”.³²

6 august 1936 – 19 ani de la marea victorie de la Mărășești.

Într-un cadru de mare solemnitate, se anunță oficial decizia reluării lucrărilor, mai precis „punerea pietrei fundamentale a Bisericii – monument deasupra criptelor”.³³

³⁰ Ibidem, f.157

³¹ Ibidem, f.177

³² Ibidem,

³³ Este vorba de partea superioară a construcției „Cupola Gloriei” (A.N.Vn., fond Prefectura județului Putna, 1932 - 1939, dosar nr.88/1936, f.127)

Reproducem programul acestei manifestări:

„Programul

Comemorarea luptelor de la Mărășești ce va avea loc la 6 August 1936 la Biserica Neamului dela Mărășești

1) Dela ora 8 - 9,30 – Serviciul religios la Mausoleu

2) La ora 9,45 – trecerea în revistă a trupelor, societăților și școalelor

3) Dela ora 10 - 10,20 – Leturghie în fața Mausoleului

4) Dela ora 10,20 - 10,30 – Punerea pietrei fundamentale a Bisericei (monument) ce se va clădi deasupra Mausoleului

5) Dela ora 10,30 -11,30 cuvântări ținute de

a) Prea Sfinția Sa Episcopul

b) D-l Subsecretar de Stat Inginer Bejan, delegat al Guvernului

c) Doamna Alexandrina Cantacuzino, Președinta Societății Ortodoxe a Femeilor Române

d) D-l Radu Săveanu – deputat

e) D-l Țiroiu Vasile, Prefectul jud.Putna

f) Delegatul Societății Invalizilor

g) Delegatul Asociației Luptătorilor de Război

h) D-l I.N.Vasilii (Primarul Urbei Mărășești)

i) D-l General Păltineanu Anastase, delegatul Ministerului Apărării Naționale

6) Dela 11,30 - 12 – depunerea florilor în mausoleu

7) La ora 12, defilarea trupelor, societăților și școalelor

8) Împărțirea pomenii

Comandantul Diviziei 6-a General A.Păltineanu”³⁴

Lucrările s-au desfășurat într-un ritm alert vreme de doi ani și astfel, în septembrie 1938, lucrările au fost definitivate.

„Cupola Gloriei” este împodobită în exterior cu o friză realizată de marii sculptori Ion Jalea și Corneliu Medrea, iar în interior cu o frescă, operă a pictorului Eduard Săulescu.

³⁴ *Ibidem*, f.127

Inaugurarea Mausoleului Eroilor de la Mărășești s-a făcut în prezența regelui Carol al II-lea, a lui Mihai, Mare Voevod de Alba-Iulia și a celor mai de seamă personalități ale țării, la 18 septembrie 1938.

La 12 ianuarie 1939, prefectul județului Putna, colonel Arbore, trimite Excelenței Sale Domnului Ministru Plenipotențiar Victor Gh.Cădere, rezident Regal al Ținutului Dunărea de Jos Galați, darea de seamă privind sfințirea Mausoleului de la Mărășești:

„Sfințirea Mausoleului de la Mărășești

În ziua de 18 Septembrie 1938, în prezența Majestății Sale Regelui Carol al II-lea, a Marelui Voevod Mihai de Alba Iulia, a Guvernului sub preșidenția I.S.S. Patriarh Miron, a căpitanilor Oștirii, a I.P.S.S. Mitropolitul Neculai Balan al Ardealului, P.S.S.Episcopul Triteanu al Romanului, I.P.S.Ciopron al Armatei, Domnul Ministru Plenipotențiar, Rezident Regal al Dunării de Jos, a autorităților din Județul Putna, a diferitelor Asociații de foști luptători, a armatei și delegațiilor numeroase de locuitori din județele limitrofe și membrilor „Societății Ortodoxe a Femeilor Române” s-a făcut sfințirea Mausoleului dela Mărășești.

În seara zilei de 17 septembrie 1938, s-a făcut slujba vecerniei de către Înălții Chiviorni fiind de față mulți credincioși, Colonel Arbore Prefectul Județului Putna, Comitetul Soc.Ortodoxe, în frunte cu D-na Alexandrina Cantacuzino, farmacist P.Ionescu, primarul orașului Mărășești, delegații de ofițeri și grade inferioare, etc.

În ziua de 18 septembrie 1938 s-a început serviciu divin al Sfințirii care a ținut până la ora 11 când a sosit Inaltul Guvern și apoi Majestatea Sa Regele, însoțit de marele Voevod Mihai de Alba Iulia și Casa Militară a Majestății Sale Regelui, fiind întâmpinat de I.P.S.Patriarhul, D-l Rezident Regal și D-l Comandant al Diviziei VI-a.

S-a făcut un parastas pentru Eroii din criptă, după care au luat cuvântul:

P.S.S.Episcopul Colan, Ministrul Cultelor I.P.S.S.Mitropolitul Nicolai al Ardealului, D-l General Argeșianu, Ministru Apărări

Naționale.

Un mare mutilat.

D-na Alexandrina Cantacuzino, președinta Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române, sub îngrijirea căroră s-a ridicat sfântul locaș.

Cel din urmă a cuvântat Majestatea Sa Regele Carol II-a care a fost viu ovaționat de impunătoarea asistență.

În urmă s-a făcut defilarea armatei în fața Majestății Sale Regelui.

După defilare D-l Rezident Regal a salutat pe Majestatea Sa Regele pe peronul gării Mărășești la plecare, apoi a luat loc în trenul ministerial”³⁵

Și astfel cum stă scris în Actul Ctitoresc de întemeiere”, „desăvârșitu-s-a acest monument Național, ce s-a ridicat sub Domnia Marelui Rege Ferdinand Întregitor de Neam și a Reginei Maria, Doamna sufletului nostru, pentru cinstirea vitejiei românești care a sfărâmat aci, pe acest pamânt binecuvântat un mileniu de robie, înfăptuind Unirea tuturor Românilor; chemând la viață liberă atâtea popoare și înscriind pentru vecie numele de Român în Cartea de Aur a Eroilor marelui războiu de dreptate din 1916 la 1918”³⁶.

Cei ce au luptat și cei ce au fost martori ai nemuritoarelor pagini scrise în anii războiului pentru România Mare, au pășit dincolo de viață, dar, în amintirea celor ce au murit eroic, pentru înălțarea sufletească a celor ce sunt și a celor ce vor veni s-a ridicat cu dragoste, efort și pioșenie Mausoleul „Întru Slava Eroilor Neamului” de la Mărășești.

³⁵ A.N.Vn., fond Prefectura județului Putna, dosar nr.44/1939, f.7

³⁶ Fragment din Actul original de întemeiere a Mausoleului, așezat în interior, scris pe marmură de Carrara, cu litere aurite.